

[https://kodaly.hu/data/articles/122/1222/article-122204/1modell tanari kezikonyv 21 0222.pdf](https://kodaly.hu/data/articles/122/1222/article-122204/1modell_tanari_kezikonyv_21_0222.pdf)

A Magyar Tudományos Akadémia és a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Kodály Intézete 2016-ban közös tantárgypedagógiai fejlesztéssel megbízott interdiszciplináris kutatócsoportot hozott létre az LFZE Kodály Intézet tanárainak, kutatóinak és az MTA Természettudományi Kutatóközpont Agyi Képző Központ kutatóinak részvételével *dr. Nemes László Norbert* vezetésével. Az *Aktív zenetanulás énekléssel és mozgással – módszerek és hatásvizsgálatuk* elnevezésű projekten belül két, különböző szakmódszertani modell fejlesztésével foglalkozó kutatócsoport jött létre: a *Kreatív énekes-*

játékok ritmikus mozgással elnevezésű 1.modell Szirányi Borbála vezetésével, valamint a *Dinamikus énekzene-tanulás* 2.modell dr. Deszpot Gabriella vezetésével¹. A harmadik kutatócsoport a két zenepedagógiai modell kapcsán kognitív, viselkedéses hatásvizsgálatokat és agyi elektrofiziológiai változások mérését végeztetDr. Honbolygó Ferenc vezetésével. Jelen írásban a Kreatív énekes-játékok ritmikus mozgással elnevezésű modellhez tartozó tanári kézikönyvet mutatjuk be. A kutatás valamennyi megjelent produktuma megtalálható a Kodály Intézet honlapján [Kutatási eredményeink | Zeneakadémia \(kodaly.hu\)](http://www.kodaly.hu) .

A kutatócsoport tagjai által 1. modellnek nevezett ének-zene tanulási és tanítási módszertan a Kodály-alapú magyar zenepedagógia megújulásának sürgető szükségszerűségében született meg. A probléma gyökeréről Szirányi Borbála a könyv Bevezetőjében ezt írja: „(...) amíg a kisgyerekek (6-10 éves korosztály) életkoruknál fogva is állandó mozgásra, aktív bevonódásra, élményközpontú, kreatív, az önkifejezésre is alkalmat adó tevékenységekre fogékonyak és ezekre vágnak, addig a mai magyar zenepedagógia többnyire passzív és statikus módon, sokszor az elmélet oldaláról, illetve annak túlhangsúlyozásával közelíti meg az ének-zene oktatást”. A problémára válaszul a tanár által irányított, az aktív zenefigyelmet megvalósító mozgás integrálása szolgált a zenei ismeretek elsajátításában, a zenei készségek fejlesztésében és a zenei befogadás készségének kialakításában az általános iskola első, második és harmadik évfolyamán tanulók számára. Szirányi Borbála² és munkatársai: Barabás Edina³ és Nagy Melinda⁴ a Városmajori Kós Károly Általános Iskola két, párhuzamos osztályában⁵ gyakorlatban próbálták ki a tantárgypedagógiai fejlesztésüket. Az innováció érdekessége, hogy a magyar zenepedagógiában klasszikusnak tekinthető kiadványok (Forrai Katalin: Ének az óvodában, Ádám-

¹ Lásd a kötetéről készült recenziót a Parlando 2021./3.számában [Dinamikus.pdf \(parlando.hu\)](http://www.parlando.hu) , illetve ugyanebben a számban Deszpot Gabriella tanulmányát: *Kokas pedagógia az ének-zene tanításban: a Dinamikus énekzene-tanulás* [Deszpot Gabriella-Kokas.pdf \(parlando.hu\)](http://www.parlando.hu)

² Művésztanár, ének-zene tanár, módszertan oktató, karnagy (Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Kodály Intézet, Városmajori Kós Károly Általános Iskola, Kecskeméti Református Általános Iskola).

³ Ének-zene tanár, karnagy, szolfézstanár (Városmajori Kós Károly Általános Iskola, Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Kodály Intézet, Kecskeméti Református Általános Iskola)

⁴ Ének-zenetanár, szolfézstanár (Tóth Aladár Zeneiskola, Városmajori Kós Károly Általános Iskola)

⁵ Az egyik osztály reál tagozatos, (alapóraszámú ének-zene óra) osztály a másik emelt óraszámú zenei tagozatos osztály, a fejlesztés és kipróbálás az első évfolyamtól a harmadikig tartott.

Kodály tankönyvek) mellett a fejlesztést a külföldi Kodály-zenepedagógiai adaptációk, elsősorban *Lucinda Geoghegan*⁶ munkássága inspirálta. Geoghegan a bevonódásra, a részvételre hangsúlyt fektető, az aktív zenehallgatást a mozgással kombináló, kora gyermekkori zenepedagógia képviselője. A skót zenepedagógus az aktív, örömet jelentő, játékos és gyerekközpontú Kodály-alapú zenepedagógia nemzetközi hírű képviselője.

A XXI. század modern, oktatási és oktatási innovációs kutatások ékes bizonyítéka a magyar zenepedagógia gyakorlati alapú, a globális ökoszisztémába illeszkedő és a nemzetközi adaptációkból is merítő megújulása.⁷ *Nemes László Norbert*, a Kodály Intézet igazgatója a magyar zenepedagógia nemzetközi hírű képviselője egy ajánlásában ezt írta e megújulás kapcsán:

Mindaz, amit olvastam, újból megerősített abban a meggyőződésemben, hogy Kodály Zoltán életművének inspiráló ereje nemcsak Kodály közvetlen tanítványai és munkatársaira számára jelentettek életre szóló igazodási pontot, hanem ez az erő a mai napig sugároz, és a kodályi zenepedagógia nemzetközi térhódításának köszönhetően ma is kontinenseken át ível, és igen termékenyítő hatással bír. (...) Reményeim szerint ezen és más hasonló fontos írások megjelenése a *Parlando* folyóiratban nemcsak a magyar zenepedagógia legnagyobb, és máig követendő hagyományaira irányítja újra és újra a magyar zenepedagógus társadalom és a magyar közvélemény figyelmét, hanem tovább gazdagítja zenepedagógiai tudásunkat is, valamint fogékonyabbá tesz minket minden olyan zenetanítási gyakorlat befogadására, amely segítheti a magyar iskolai zenetanítás kimozdítását a tetszhalott állapotból.⁸

A Tanári kézikönyv tartalmi-módszertani része hármas tagolású. Az első nagy rész a kreatív énekes játékok tipológiájának leírását tartalmazza a

⁶ Skót zenepedagógus, a Royal Conservatoire of Scotland és a British Kodály Academy tanára. Művei: Geoghegan L. (2005). *Singing Games and Rhymes for Middle Years*. National Youth Choir of Scotland, Glasgow.

Geoghegan L. & Nemes L. N. (2014). *Singing Games and Rhymes for ages 9 to 99*. National Youth Choir of Scotland, Glasgow.

⁷ Lásd erről bővebben: Tóth Teréz: *Innovációs folyamatok megjelenése a Kodály-filozófiában és módszerben a XXI. században*, *Parlando* 2019./ 5.szám [Toth Terez.pdf \(parlando.hu\)](#)

⁸ Dr Chong Pek Lin: *Kodály-ihlette kutatás Malajziában: Kenyah-énekek a zenepedagógiában*; Nemes László Norbert Ajánlásával, *Parlando* 2020./4.szám [Dr Chong Pek Lin-Toth Terez.pdf \(parlando.hu\)](#)

résztevők számának és az alkalmazott mozgás- és térformáknak a tükrében. Vannak egyéni, párban és csoportosan végezhető énekes játékok. A mozgásfajták, variációk a kutatócsoport tagjainak kreativitását igazolják: mintegy 18-féle mozgásfajta leírását találhatjuk a fejezetben. Szirányi megjegyzi, hogy a mozgásfajták kialakításánál két szempont érvényesült elsősorban:

1. Tudatosan törekedtek a teljes test bevonására;
2. Fontos volt, hogy a gyerekek örömmel végezzék a gyakorlatokat, ennek megfelelően évfolyamonként rendszerezték is a kedvvel végzett és egyszersmind fejlesztő hatású mozdulatfajtaikat.

A fejezet ismert népdalokhoz, gyerekdalokhoz kapcsolódó mozgáskoreográfiák részletgazdag leírását tartalmazza, táblázatos formában pedig az évfolyamonként ajánlott mozgásformák rendszerezését. A körjátékok, eszközös játékok, egyéni és csoportos feladatok, mint kreatív énekes játékok hangsúlyosan a pedagógusok kreativitásából és szakértelméből született mozgáskoreográfiák, melyek célja pedagógiai: a zenei ismeretszerzés és a zenei készségfejlesztés. A gyakorlatban megfigyelték, és rendszerezték az egyes évfolyamokon tapasztalt attitűdbeli változásokat is elsőtől a 4. és 5. évfolyamig bezárólag. Alapos leírásokat kapunk arról, hogy a gyerekek milyen feladatokat végeznek kedvvel. A kicsik például szívesebben érintik meg egymást a gyakorlatok során, míg a nagyok már nem. Ők viszont szívesebben végeznek intellektust is bevonó, matematikai gondolkodást igénylő feladatokat. Különösen kedvelik a 4-5. évfolyamban a ritmusosztinátóra épülő kreatív énekes játékokat.

Szirányi Borbála

A kézikönyv második nagy egysége módszertani tudatosság szempontjából rendkívül izgalmas lehet minden zenepedagógusnak, aki törekszik a zene, az éneklés élményszerű, örömet jelentő és testi-lelki felüdülést hozó megélése mellett a zenei ismeretek és készségek gyakorlati és egyúttal tudatos fejlesztésére is. Nem véletlen, hogy Szirányi épp egy Kodály-idézetet⁹ helyez a fejezet élére, hiszen mint *elv* mindig is létezett a magyar zenepedagógia gyakorlati alapú, a zenélés-éneklés örömét megőrző megkülönböztető sajátossága: „A gyermek ne fogalmakat, definíciókat gyűjtsön, hanem zenekincset. Annak számbavételére, rendező áttekintésére ráér később”. A háromlépcsős, *szekvenciális* módszertan első fázisában a hallási tapasztalatszerzés mellett kinesztetikus és vizuális úton is megtapasztaltatja a gyerekekkel az ismert és az új zenei elemet. Ezt követi az új elem tudatosítása majd a harmadik szakaszban a gyakorlása. A könyv középső fejezetének további részében az előkészítés és a gyakorlás szakaszához rendelt kreatív énekes játékok leírása következik az elsajátítandó zenei készség (pl. metrum-, mérő-, formaérzék), és zenei ismeret (új ritmusképlet, új dallamhang) szerint csoportosítva. A *testritmus*nak nevezett újítás a szerző és munkatársai által kidolgozott ritmushangoztatási rendszer, „kvázi mozgásos leképezése a hagyományos zeneoktatásban is alkalmazott ritmusnevek rendszerének”. A kinesztetikus gyakorlatok mellett az azoknak megfelelő hagyományos, grafikus ritmusjeleket is tudatosítva tanulják a ritmust. Így például a negyed ritmust tapssal, a páros nyolcadot váltott kézzel combon hangoztatva adják elő az éneklés mellett. A fejezetben megtalálható rövid videókban láthatjuk, ahogyan a városmajori gyerekek elő is adják a gyakorlatokat. Az alábbi ábrához hasonló módon rendszerezett számos népdal dallam- és ritmusképlettel, hozzá rendelt testritmus-gyakorlattal és a videópéldához vezető linkkel található a fejezetben.

⁹ Kodály: Előszó a Bicinia Hungaricához (1937.) Visszatekintés I. kötet 67. oldal.

ritmusérték	írásmód rövidítés gyakorlatleírásnál	testritmus mozdulat
félkotta	 Thf	jobb kézzel bal tenyérbe ütünk, majd a félkotta ideje alatt a jobb kezünkkel a bal karunkat vállig végigsimítjuk
Tik csak esztek, isztok		
 <p>Tik csak esztek, isztok, engem nem kí-náltak, ez nem szép! Ha én on-nék, in-ék, te-né- ked is adnék, jó ven-dég!</p> <p>ej eb ej eb T T ej eb ej eb T T T T Thf</p>		
3. videópélda: Tik csak esztek, isztok		

A többszólamúság és a megosztott figyelem (multitasking) fejlesztésére alkalmas, mozgással bővített feladatleírásokat is találhatunk a fejezetben: olyanokat, ahol a daléneklést testritmussal hangoztatott ritmososztinató kíséri (páros és egyéni módon is), a daléneklés közben attól eltérő ritmus hangoztatása történik testritmussal, vagy éppen a csoportosan végzett daléneklést annak ellenritmusára épülő testritmus hangoztatása kíséri. A többszólamúságot fejlesztő feladatok között *mozgásimprovizációkra* építő kreatív énekes játékok is vannak, eltérően a kézikönyv feladatleírásaiban inkább jellemző, a tanár által kitalált testritmus- és egyéb mozgást tartalmazó feladatoktól.

A könyv utolsó fejezete *Irányított zenehallgatás egyszerű mozdulatok integrálásával* címet viseli. A kutatócsoport az ELTE TÓK zenei műhelyében¹⁰ kikísérletezett, ismétlődő zenehallgatással járó és mozgással kísért, alsó tagozatos korosztálynál alkalmazott zenebefogadási megközelítéstől inspirálódva alkotott mozdulatokat, mozgáskoreográfiákat. Az igazsághoz hozzátartozik, hogy a szerző és az ELTE TÓK műhely munkatársai szerint is az élményszerű zenebefogadás nagyban építhet a gyerekek zenére történő ösztönös, mozgásos reagálására, egyéni mozdulat-improvizációikra. Ezt viszont nagyban korlátozza a nagy létszámú osztály egy tanteremben történő megmozgatása: „(...) amennyiben a csoportbontás nem megvalósítható, úgy ügyes tanári óraszervezés szükséges a gyerekek egyéni ötleteire építő gyakorlatok kivitelezéséhez. Ennek hiányában a társított mozgás inkább csak előre kigondolt, természetesen a gyerekek javaslatait is beépítő koreográfia

¹⁰ Bánki Veronika, dr. Kismartony Katalin és Mihalovics Csilla által kikísérletezett zenebefogadási módszer.

mentén kivitelezhető, (...) hatékonyságát, élményszerűségét tekintve elmarad a gyerekek kreativitását, önkifejezését jobban aktiváló és kiaknázó egyéni improvizációktól”¹¹. A feladatok, mozgáskoreográfiák a kreatív énekes játékok koncepciójához hasonlóan a zenei ismeretek körébe tartozó tudáselemek megfigyelését, az ismétlődés miatt lehetséges anticipálását és zenei készségek fejlesztését segítik élményszerűen, nem némán padban ülve, unatkozó mozdulatlanságra kényszerítve a gyerekeket.

Korunk zenepedagógiájának és művészetpedagógiájának sőt mondhatni általában a 21. századi pedagógiának markáns megkülönböztető jellemzője a gyakorlati, pedagógiai tudás felértékelődése szemben a tudományos kutatás által létrehozott, egyszersmind a normát jelentő fejlesztések irányított, és az egyéni, kontextuális különbségeket elutasító, kvázi gyakorlatba ültetésével. A Szirányi Borbála és munkatársai által megvalósított több éves zenepedagógiai fejlesztés rendelkezik a gyakorlat-alapú, eleinte még tacit tudás markáns jegyeivel is rendelkezik. Empirikus, osztálytermi megfigyelésen alapul, a gyakorlati és az elméleti tudás hierarchikus viszonya helyett (ami az elmélet primátusával járna) azok reflektív, kísérletező, oda-vissza kölcsönös kapcsolata jellemzi, amit a szakemberek széles körű nemzetközi tapasztalata, gyakorlati és egyformán magas szintű elméleti tudása tesz lehetővé. Szembeszökő az *az alig zabolázható alkotóerő*, ami a kutatásban részt vevő pedagógusok a gyerekek életkori sajátosságait és attitűdjeit is figyelembe vevő fejlesztését áthatja. Különösen az utóbbi jellegzetesség miatt nem érezzük kényszerű, a gyerekre ráerőltetett szaktantárgyi tudástöbbletnek, miközben nyilvánvalóan egyik legmarkánsabb hozadéka a zenei ismeret-és készségfejlesztés megújítása az iskolai ének-zene oktatásban.

Előremutató, példaértékű a méltán világhírű magyar zenepedagógia megújulási törekvéseiben, hogy ezúttal olyan nemzetközi Kodály-adaptációkból merítettek, ami már másodgenerációs tudásnak tekinthető, amennyiben az eredeti magyarországi Kodály-koncepciót tartjuk az elsőgenerációs tudásnak. Ezáltal kerül be vagy inkább vissza(?) a magyar zenepedagógiai gondolkodásba olyan gyakorlatban alkalmazott tudás, mint a testi tanulásra alapozott zenei fejlesztés, az élményszerű, testi megtapasztalást követő intellektuális tudatosítás majd gyakorlás szekvenciái. Talán a kézikönyv műfaja okán nem érezte a szerző annak szükségességét, hogy *pontosabban kiemelje és jelezze*, hogy mely tudás származik külföldi Kodály-műhelyekben működő zenepedagógusoktól.

¹¹ Tanári kézikönyv, 66. oldal

Pedagógiai innovációs kutatásokkal foglalkozó szakemberek számára izgalmas lenne feltárni azt az ökoszisztémába ágyazott körkörös tudásáramlást, ami a magyar zenepedagógia és külföldi adaptációinak viszonyát jellemezheti.

A Szirányi Borbála nevével fémjelzett kézikönyv elsősorban a magyarországi, alsótagozaton tanító ének-zene tanárok, zeneiskolában tanító pedagógusok számára nyújt rendkívül jól megkomponált, világos struktúrájú, átlátható és gyakorlatba könnyen átvihető tantárgyi segédletet. Méltó arra, hogy a közeljövőben megkerülhetetlen legyen a magyar zenepedagógiai gyakorlat oly igen áhított megújulási folyamataiban.

***Tóth Teréz** szabadúszó angol/magyar tanár, pedagógiai szakújságíró, oktatáskutató, a Parlando tanácsadó testületének tagja